AFRYKANIE W POLSCE

badanie na rzecz zwalczania dyskryminacji

Prezentacja wyników badań jakościowych i ilościowych dla Fundacji „Afryka Inaczej”

Warszawa, 2 czerwca 2015

Projekt zrealizowany w ramach programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego z Funduszy EOG przez Fundację „Afryka Inaczej”.

Fundacja Afryka Inaczej

- Mówimy o Afryce inaczej już od 2007 roku. Najpierw był portal Afryka.org, pierwszy polski serwis internetowy poświęcony Afryce.
- W 2008 portal zamienił się w Fundację Afryka Inaczej.
- Działalność skupia się na: dostarczaniu mediom informacji o Afryce, edukacji, organizowaniu festiwalów afrykańskich, występów artystycznych, ogólnopolskich obchodów Dnia Afryki, inicjowaniu badań dot. Afryki i afrykańskiej społeczności w Polsce.

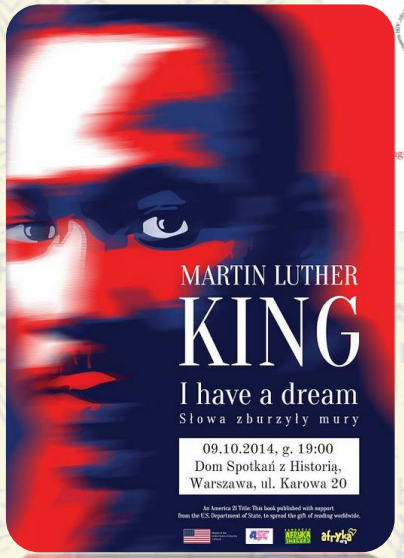

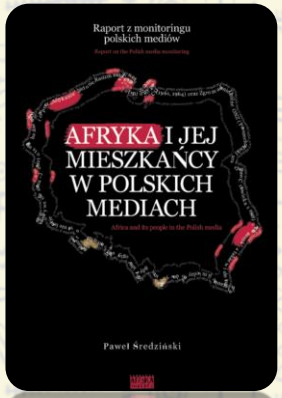

O projekcie badawczym

- **„Afrykanie w Polsce - badanie i monitoring na rzecz zwalczania dyskryminacj**i", realizowane jest w ramach dotacji otrzymanej z programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego z Funduszy EOG.
- Ma zasięg ogólnopolski i ma na celu sprawdzenie, jak **po pięciu latach**, od przeprowadzenia **pierwszych kompleksowych badań** na temat postrzegania Afryki i jej mieszkańców przez obywateli Polski, **zmienia się stosunek** polskiego społeczeństwa i mediów **wobec osób pochodzenia afrykańskiego**.
- Projekt ma dostarczyć danych, niezbędnych do prowadzenia działań, które w sposób systemowy przeciwdziałają nietolerancji i dyskryminacji, w tym pomogą też lepiej zrozumieć współczesne źródła zjawiska mowy nienawiści.
- Jednocześnie projekt zajmie się **grupą osób pochodzenia afrykańskiego**, której nie są poświęcane dedykowane i odrębne badania, i będzie prowadzony przy bezpośrednim udziale Afrykanów.
- Raporty z badań są dostępne do ściągnięcia na stronie Fundacji.

Podsumowanie wyników badania
Opracowanie: Paweł Duńska
I. Wiedza Polaków o Afryce
W badaniu sondażowym pytaliśmy o subiektywną ocenę posiadanej wiedzy na temat różnych kontynentów i ich mieszkańców. Polacy są świadomi tego, że mało wiedzą nie tylko o Afryce, ale również o pozostałych kontynentach.
Zaledwie co dziesiąty Polak twierdzi, że wie o Afryce dużo lub raczej dużo, a tylko co setny uważa, że wie bardzo dużo. Prawie 2/3 pytanych wie o Afryce mało lub raczej mało. Z drugiej strony wynik jaki uzyskaliśmy dla Afryki nie różni się istotnie od wyniku Ameryki Południowej lub Azji. Wyspą na mapie naszego braku wiedzy (a może skromności?) jest tylko Europa, o której blisko co trzeci pytany uważa, że wie dużo.
Wykres 1. Proszę ocenić, swoją wiedzę o poszczególnych kontynentach i ich mieszkańcach. Ile Pan(i) wie o ...?
BARDZO + RACZEJ DUŻO
ANI MAŁO, ANI DUŻO
BARDZO + RACZEJ MAŁO
100%
80%
60%
40%
20%
0%
Europie
Ameryce Północnej
Afryce
Ameryce Południowej
Azji
Lepiej od średniej swój poziom wiedzy o Afryce oceniały osoby z wyższym wykształceniem. Jednak nawet wśród nich tylko co piąty uważał, że wie o Afryce dużo. Do najmniejszej wiedzy o Afryce przyznawały się natomiast kobiety w wieku 40-60 lat, co okazało się regułą również przy pytaniach o inne kontynenty.
Podczas badań fokusowych pytaliśmy szczegółowo o znajomość afrykańskiej kultury. Niestety hipoteza o nadmiernej skromności w ocenie własnej wiedzy nie potwierdziła się. Polakom prawie nieznana jest kultura Afryki. To, co wiemy na jej temat to głównie stereotypy, często pełne protekcjonalnego tonu. Na żadnej z przeprowadzonych grup respondenci nie potrafili wymienić ani jednego muzyka, pisarza lub filmu pochodzącego z Afryki. Z szerokiego obszaru kulturalnego kojarzono jedynie takie elementy kultury ludowej jak tańce Masajów, czy grę na bębnach.
Niską wiedzę o kulturze afrykańskiej ilustrują przykładowe wypowiedzi respondentów:
Kultura afrykańska? Nie wiem, jakieś tańce przy ognisku, podskoki z oszczepami. Ale tak żeby jakaś książka, albo film to absolutnie nie.
11

Metodologia – część jakościowa

- Projekt badawczy składał się z części jakościowej oraz ilościowej (sondaż).
- Na etapie jakościowym zrealizowano łącznie 15 wywiadów:

6 ZOGNISKOWANYCH WYWIADÓW GRUPOWYCH (FGI)

Wiek/ miasto	18 - 25	30 - 45	50 -65
Białystok		1 FGI	1 FGI
Wrocław	1 FGI	1 FGI	
Poznań	1 FGI		1 FGI

Respondenci rekrutowani ze względu na etap życia, na którym się znajdują (studia, praca, posiadanie rodziny i dziecka) oraz wykształcenie.

4 DIADY

- Mężczyźni
- 18-25 lat
- Otwarcie wyrażający negatywne postawy względem imigrantów
- Związani z organizacjami nacjonalistycznymi i grupami kibicowskimi

3 WYWIADY EKSPERCKIE

- 1 ekspert akademicki (1 IDI)
- 1 ekspert z organizacji pozarządowej (1 IDI)
- 1 ekspert dziennikarski (1 IDI)

2 MINI FGI Z AFRYKAŃCZYKAMI (Wrocław i Warszawa)

- Osoby pochodzenia afrykańskiego mieszkające w Polsce, znające język polski

Czas realizacji

Realizacja terenowa wywiadów: 05 – 24 lutego 2015
Badanie realizował Instytut Badawczy TNS Polska

Metodologia – część ilościowa

- Projekt badawczy składał się z części jakościowej oraz ilościowej (sondaż). Etap ilościowy to:

Technika

Badanie zostało zrealizowane za pomocą wywiadów bezpośrednich w domach respondentów przy wykorzystaniu laptopów – CAPI (Computer Assisted Personal Interviewing).

Badanie realizował Instytut Badawczy TNS Polska

Próba

Ogólnopolska, reprezentatywna próba 1000 Polaków, w wieku 15-75.

Czas realizacji

Realizacja terenowa wywiadów: 13 - 18 marca 2015 r.

Zawartość prezentacji

1. **Fakty i postawy dotyczące imigracji**

2. **Opinie Afrykanów mieszkających w Polsce**
   Kwestia słownictwa

3. **Wiedza i wizerunek Afryki i Afrykanów**

4. **Stosunek do Afrykanów i innych grup mieszkających w Polsce**
   Poziom sympatii
   Dystans społeczny

5. **Przejawy ksenofobii i rasizmu oraz perspektywy integracji**

6. **Podsumowanie i wnioski**

I.

Postawy wobec imigrantów

Liczba imigrantów w Polsce jest niska, a Afrykanie to niespełna 5% z tej liczby. Większość imigrantów to nasi sąsiedzi zza wschodniej granicy.

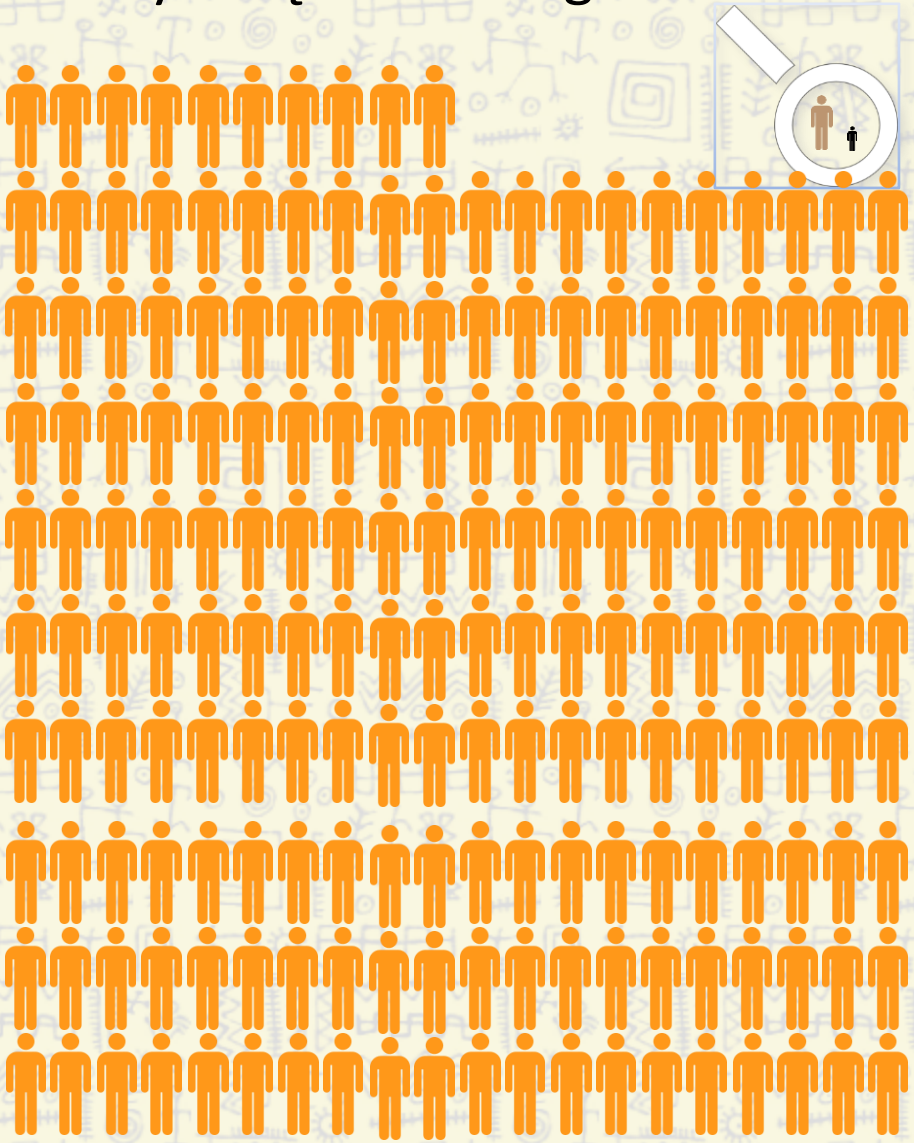

Liczba imigrantów w Polsce

121 000

Imigranci z Afryki

5 405

= 200 000

1.	UKRAINA	37 679
2.	WIETNAM	13 404
3.	ROSJA	12 645
4.	BIAŁORUŚ	11 160
5.	CHINY	5 016
6.	ARMENIA	4 842
7.	TURCJA	2 718
8.	INDIE	2 639
9.	USA	2 490
10.	KOREA POŁ.	1 855
11.	KAZACHSTAN	1 281
12.	JAPONIA	994
13.	EGIPT	957
15.	NIGERIA	899
17.	TUNEZJA	837
24.	ALGIERIA	586
31.	MAROKO	411
54.	KAMERUN	221

* Dane MSWiA, 12/2013

Większość Polaków nie ma zdania odnośnie liczby imigrantów, jednak powoli rośnie odsetek twierdzących, że jest ich za dużo (szczególnie w dużych miastach).

Na ile zgadza się P. lub nie zgadza z następującym stwierdzeniem:
W Polsce mieszka obecnie zbyt wielu imigrantów?

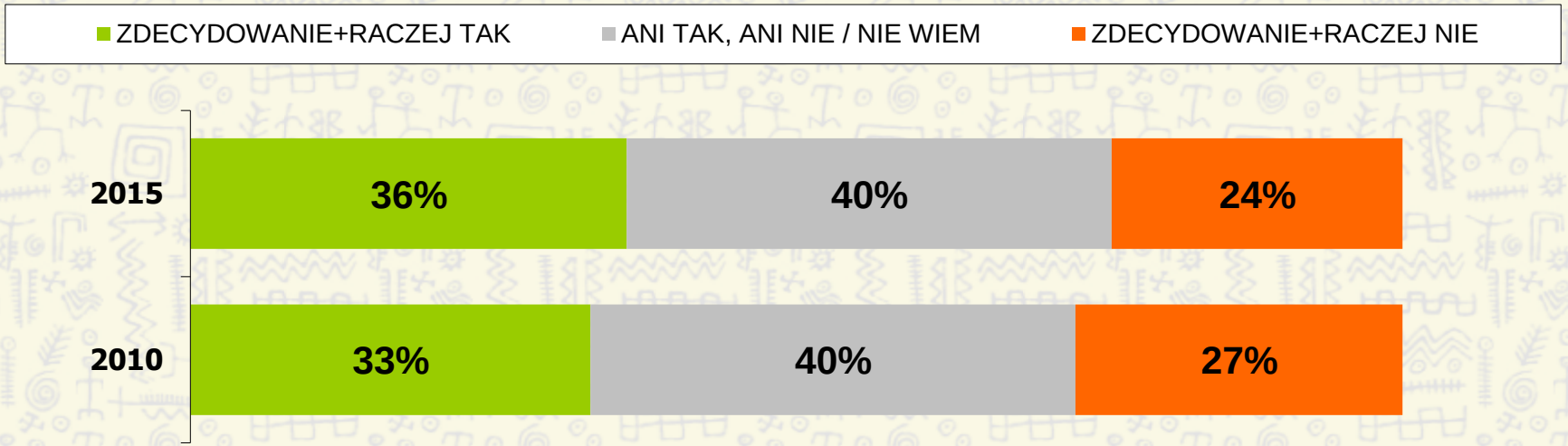

- ✓ Nieco ponad 1/3 Polaków twierdzi, że imigrantów jest za dużo (w tym 10% - zdecydowanie). Blisko ¼ uważa że za mało. Najwięcej jednak jest osób nie mających w tej kwestii zdania.
  W stosunku do 2010 roku liczba twierdzących, że mamy za dużo imigrantów nieznacznie wzrosła, kosztem twierdzących, że jest ich za mało.
- ✓ Z opinią, że imigrantów jest za dużo istotnie częściej zgadzają się osoby w wieku 60+, oceniające swoją sytuację materialną jako złą, oraz mieszkańcy miast pow. 500 tys. (45%!), w regionie centralnym (woj. mazowieckie, łódzkie, świętokrzyskie).
- ✓ Opinie tę rzadziej podzielają osoby młode 20-39 lat, oraz z regionu zachodniego (woj. kujawsko-pomorskie, lubuskie, wielkopolskie).

Dominują opinie, że nie stać nas na utrzymywanie imigrantów oraz obawa przed terroryzmem i Islamem (>50% Polaków). Argumenty racjonalne wspierające imigrację mają względnie najmniejsze poparcie.

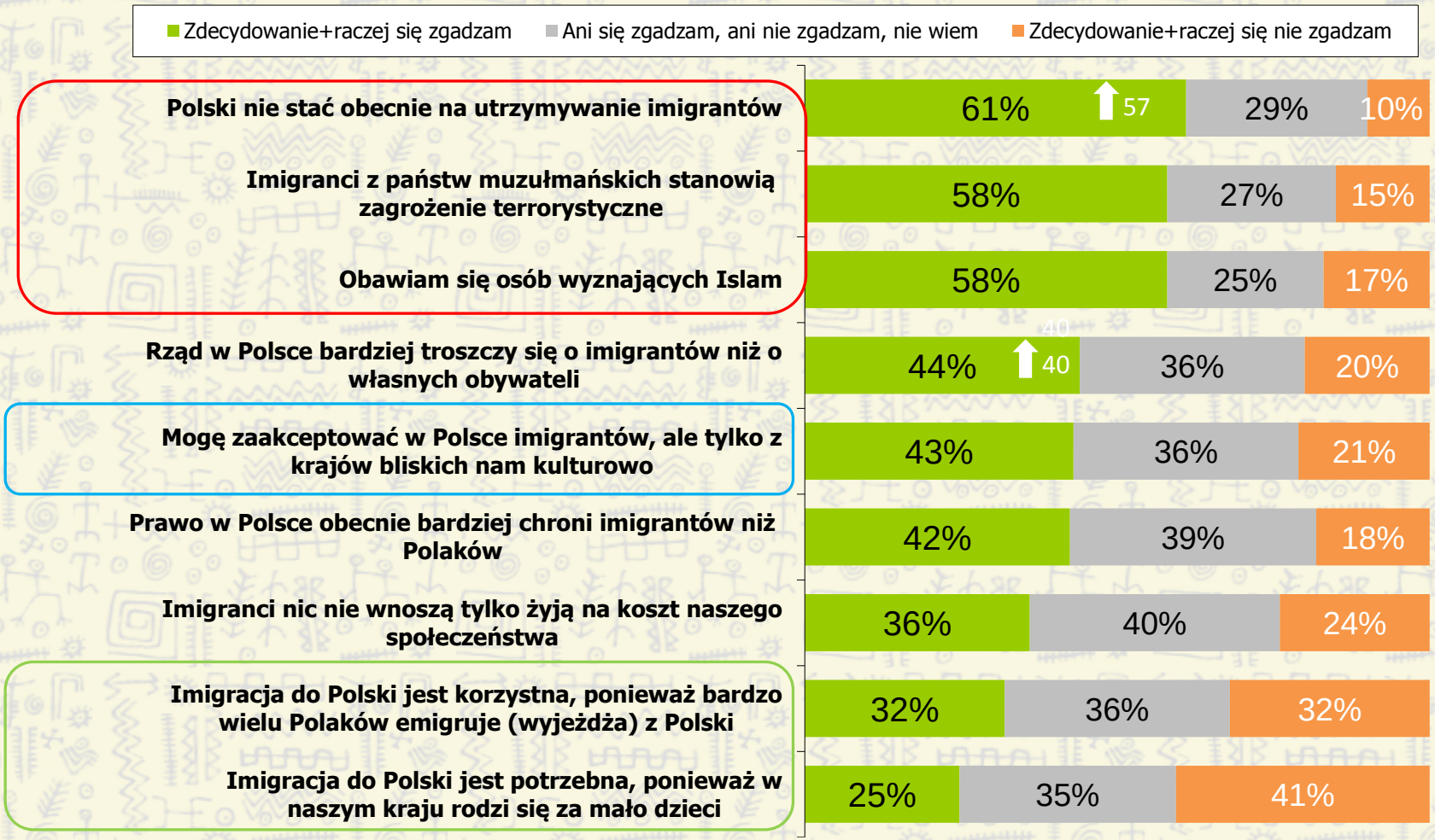

- ✓ Blisko połowa pytanych patrzy przychylnie na przyjazd do naszego kraju Polaków z krajów d. ZSRR oraz studentów z różnych części świata (Afryki, Azji, nieco tylko mniej z Bliskiego Wschodu).
- ✓ Na naszą postawę najważniejszy wpływ ma **cel wizyty, a nie region, z którego obcokrajowcy przyjeżdżają**. Generalnie mniej przychylnie patrzymy na przyjazdy imigrantów niż studentów.
- ✓ Aprobata przeważa przed niechęcią jedynie w przypadku imigrantów z d. ZSRR. **Imigranci z Afryki i Azji mają tylu samo zwolenników co przeciwników.** Przeciwnicy zdecydowanie dominują w przypadku imigrantów z Bliskiego Wschodu. Większość pytanych nie ma jednak w tej kwestii zadania.
- ✓ Poziom akceptacji wobec grup cudzoziemców w 2015 roku nie zmienił się istotnie w porównaniu z rokiem 2010.

Czy to dobrze czy źle, że do Polski przyjeżdżają ...?

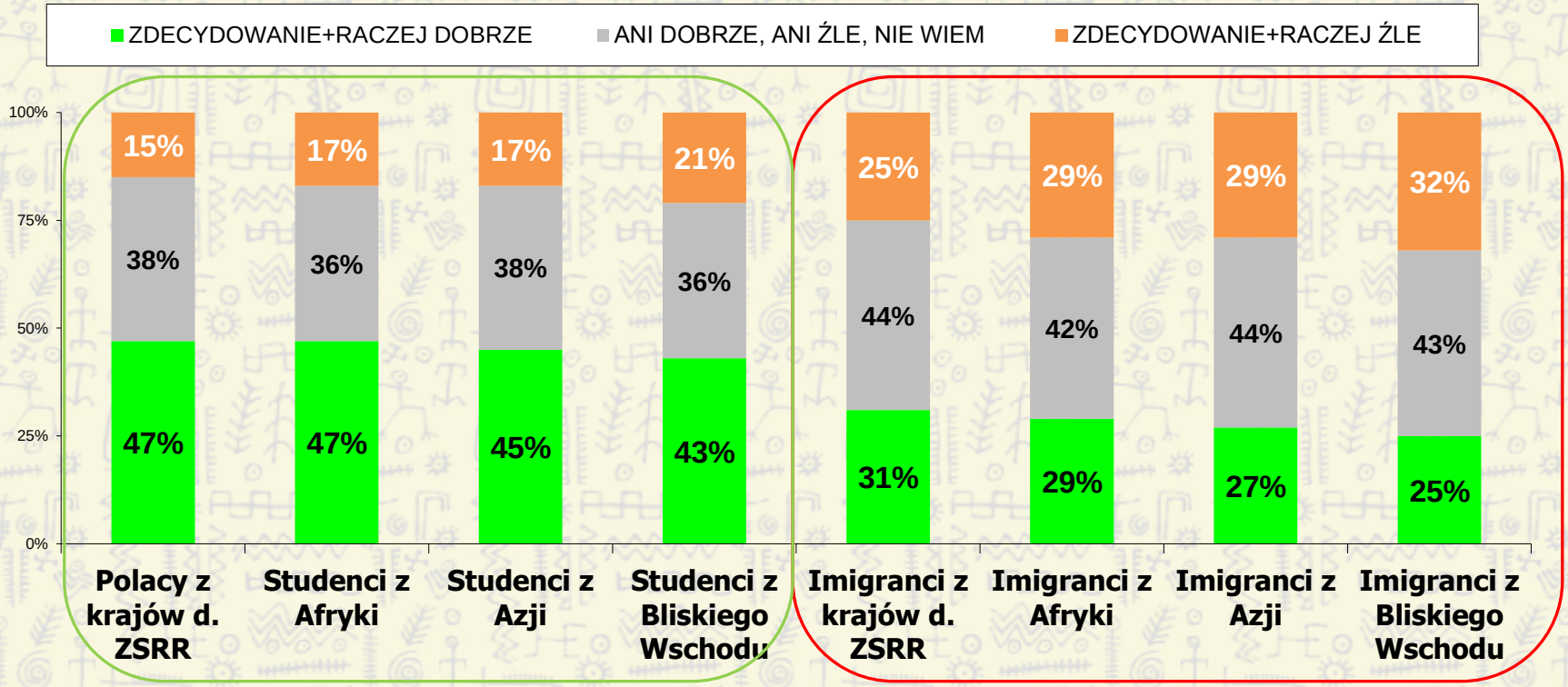

II.

Opinie Afrykanów, mieszkających w Polsce

- Po raz pierwszy przedstawiane są wyniki badań jakościowych, które udało się przeprowadzić z Afrykanami. Pokazują one główne problemy, jakie spotykają ich na drodze do integracji w naszym kraju.

Polacy w oczach Afrykanów

- **Pierwsze wrażenie** to **dystans** i chłód wobec obcych, który jednak szybko zmienia się w **serdeczność** po bliższym poznaniu:
  Jak ktoś jest Twój dobry znajomy ***można mieć bardzo dobre relacje.*** *Jeszcze można na nich liczyć, że (będą) pomagać.*

- **Gościnność**
  Jak nie jest rasistą to jest gościnny. ***Kogoś poznajesz, kilka dni się poznajecie i mogą być pozytywni****. Na studiach na uczelni nam pomagali. Spotyka się dużo ignorantów bardzo, ale też* ***dużo dobrych ludzi.***

- **Prawdziwi, szczerzy, bezpośredni** (nie ukrywają swoich poglądów i postaw):
  We Francji ludzie mogą się uśmiechać do Ciebie i mówić – „Nie ma problemu", ale to jest duża hipokryzja. Różnica tutaj w Polsce, że ***Polacy mówią: „Jestem rasistą".*** *We Francji – „Cześć kolego, wszystko jest okej" a „nienawidzę bambusów" tak mówią, ale prywatnie.*

- **Zaradni życiowo** (w trudnej sytuacji Polak sobie poradzi), **ambitni, pracowici,** rozwijają się i kształcą:
  - Lubię cechę charakteru, którą zauważyłem – uważam, że Polacy są pracowici. ***Są pracowici i mało wymagający.***

- **Lubią się dobrze bawić, imprezować**
  - Polacy czasami kiedy patrzę jak oni się bawią albo ***jak oni świętują dla mnie są jak Afrykańczycy****.*

- **Cenią swoją tradycję** (kuchnię, święta), ważne są dla nich takie wartości jak **rodzina**.

Polacy w oczach Afrykanów

- Mają **małą wiedzę o Afryce,** posiłkują stereotypami
  *- Chciałam powiedzieć, że **to jest trochę niezdrowe, że się boją Afryki**, bo ostatnio powiedziałam koleżance, że ja ją zaproszę tam do Senegalu do mnie. „Co? Ja nie idę do Afryki, bo ja nie chcę umrzeć”.*

- **Często niezadowoleni**, mają negatywne nastawienie i dużo narzekają
  *Od kilku lat pracuję z ludźmi i po prostu **Polacy uwielbiają narzekać. Śmieszne, ale taka jest praca i zawsze znajdziesz kogoś kto jest niezadowolony.** Jak nawet go wsadzić do raju. Zawsze znajdzie się ktoś, żeby utrudnić życie. Mam momenty, że mówię – „Zwariuję z tymi ludźmi”*

- **Bywają zakompleksieni, zazdrośni** (osobom, którym się powodzi, którym coś się udało).
  Zauważyłem też jest coś takiego, że jeżeli jakiś Polak czuje, że jesteś lepszy od niego to zawsze mają straszny kompleks.

- **Inny jest stosunek do alkoholu**
  Tutaj picie wyzwala agresję – u nas zabawę, żarty

- Inna jest **rola kobiety** w rodzinie.
  Bardzo piękne, ale nie na żonę. Za bardzo chcą kontrolować mężczyznę. Polki chcą mieć więcej do powiedzenia od mężczyzn, lubią rządzić.

Przykłady pozytywnych doświadczeń z Polakami

Podczas kilkuletnich pobytów obok przykrych incydentów, Afrykanie wskazywali na szereg pozytywnych doświadczeń z Polakami:

- **Afrykanie mają grupę polskich znajomych, przyjaznych, sąsiadów, niektórzy są w związkach z Polkami:**
  *- **Skończyłem studia i ożeniłem się tutaj też. Założyłem rodzinę i pracuję** tutaj. Dla mnie przyszłość tam* jest, gdzie mam stabilne życie. Jak tutaj mam stabilne życie to zostaję.
  *- Do tej pory **dla mnie jest dobrze w Polsce**. Mam przyjaciół tutaj i mam znajomych.*

- Przywoływali również przykłady **głębokich relacji, przyjaźni – wspólnych wyjazdów do domów rodzinnych, zaproszeń na obiady, wspólnie spędzanych świąt** u polskiej rodziny:
  *- Ja **mam też tutaj we Wrocławiu w Polsce taką rodzinę Polaków**. **Oni traktują mnie jako rodzinę**. To jest nauczycielka języka polskiego na początku. Ona jest w wieku naszej mamy. Miała do mnie sympatię. Nie tylko do mnie. Do wszystkich. Spotkałem się z jej synem przez przypadek, pogadaliśmy i poszliśmy na piwo. **Potem zaprosili mnie do siebie na święta. Potem jechał ze mną to Ruandy na wakacje i przez miesiąc mieszkał u mojej rodziny.** Bardzo im się podobało.*

- **Zdarzało się, że Polacy wstawiali się za nimi** w sytuacjach bójek, agresywnych postaw innych Polaków, obrażania.

Główne problemy, na jakie napotykają **Afrykanie mieszkający w Polsce**:

- **Agresja** werbalna, a czasem też fizyczna.
  Prawie każdy z naszych rozmówców osobiście spotkał się z agresją na tle rasowym.

„Byłem pobity na studiach i opluty w autobusie”,

„Kolega stracił oko, drugi dostał nożem w brzuch”,

„Jak jestem za granicą, jest wszystko normalnie, ale jak wracam „Lotem”, to problemy zaczynają się już w samolocie. Pewnie myślą – mogę go już obrażać, bo wracamy do Polski”,

„Kiedy już myślę że wszystko jest OK, zawsze trafi się ktoś, kto mi przypomni: To nie jest Twój kraj”.

Główne problemy, na jakie napotykają **Afrykanie mieszkający w Polsce**:

- **życie w strachu i stres**, wywołany brakiem bezpieczeństwa, oczekiwanie na atak.

„Cały czas jestem gotowy na wojnę”

„Nigdy nie wiedziałem, czy nie wrócę pobity”

„Przed przyjazdem warto poćwiczyć karate lub judo”

Problemy, na jakie napotykają **Afrykanie mieszkający w Polsce**:

- **Obojętność** na doświadczaną przez Afrykanów na ulicy agresję
  „Rząd powinien z tym walczyć, tak jak walczy się z antysemityzmem”

- Ciągłe **zwracanie uwagi** na kolor skóry, wpatrywanie się, odbierane jako nadmierna ciekawskość, a czasem jako brak akceptacji
  „Ludzie patrzą się na ulicy, w autobusie, wytykają palcem”
  Czasami kiedy chodzisz na ulicy ***chcesz być traktowany jak każdy normalny człowiek***

- **bariera językowa**
  „Polacy często uciekają, unikają kontaktu myśląc, że się nie dogadamy”

- Negatywne, **stereotypowe postrzeganie Afryki**, jako kontynentu dzikiego, gdzie nie dotarły jeszcze zdobycze cywilizacyjne.
  „Polacy często dają mi do zrozumienia (czasem w żartach), że przyjechałem z dżungli, mieszkałem na drzewie, ze zwierzętami”.

Jak Afrykanie widzą swoje perspektywy Polsce?

- Z powodu braku poczucia bezpieczeństwa i niepewnej sytuacji ekonomicznej, część z nich planuje wyjazd z Polski w bliższej lub dalszej perspektywie. Przy czym decyzja ta będzie uzależniona od rozwoju sytuacji Polsce:

„Czuję się już Polakiem, ale kluczowa jest kwestia bezpieczeństwa rodziny i własnego”

Ocena określeń w stosunku do osób pochodzenia afrykańskiego - perspektywa Afrykanów

Negatywne

Asfalt, Bambo, Czarnuch, Brudas - zgodnie oceniane jako bardzo negatywne i obraźliwe

Murzyn – określenie, które nabrało **negatywnego znaczenia. Afrykanie nie chcą być tak nazywani, ponieważ wiedzą, że konotacja określenia Murzyn w polskim języku jest bardzo negatywna i obraźliwa.**

Neutralne

Czarnoskóry, czarny – oba określenia **świadczą o dystansie** oraz w większym stopniu niż pozostałe podkreślają odmienność wyglądu/ koloru skóry. Jednak **dla niektórych Afrykanów „czarny" nie jest obraźliwe**, ponieważ jest określeniem na rasę.

Pozytywne

Pozytywne są określenia **wskazujące na pochodzenie**, a nie różnice w kolorze skóry, np. **Afrykańczyk Afrykanin** (podobnie jak Europejczyk, Afro-Amerykanin) lub standardowe zwroty grzecznościowe Pan/Pani.

Współcześnie wielu Polaków odczytuje negatywny kontekst słowa „Murzyn”, tak jak postrzegają go sami Afrykanie. Słowo to uważa za obraźliwe 40% Polaków.

Przeczytam teraz kilka określeń jakie można czasem usłyszeć w odniesieniu do osób o innym kolorze skóry. ***Czy P. zdaniem jest to określenie obraźliwe, neutralne czy przyjazne?***

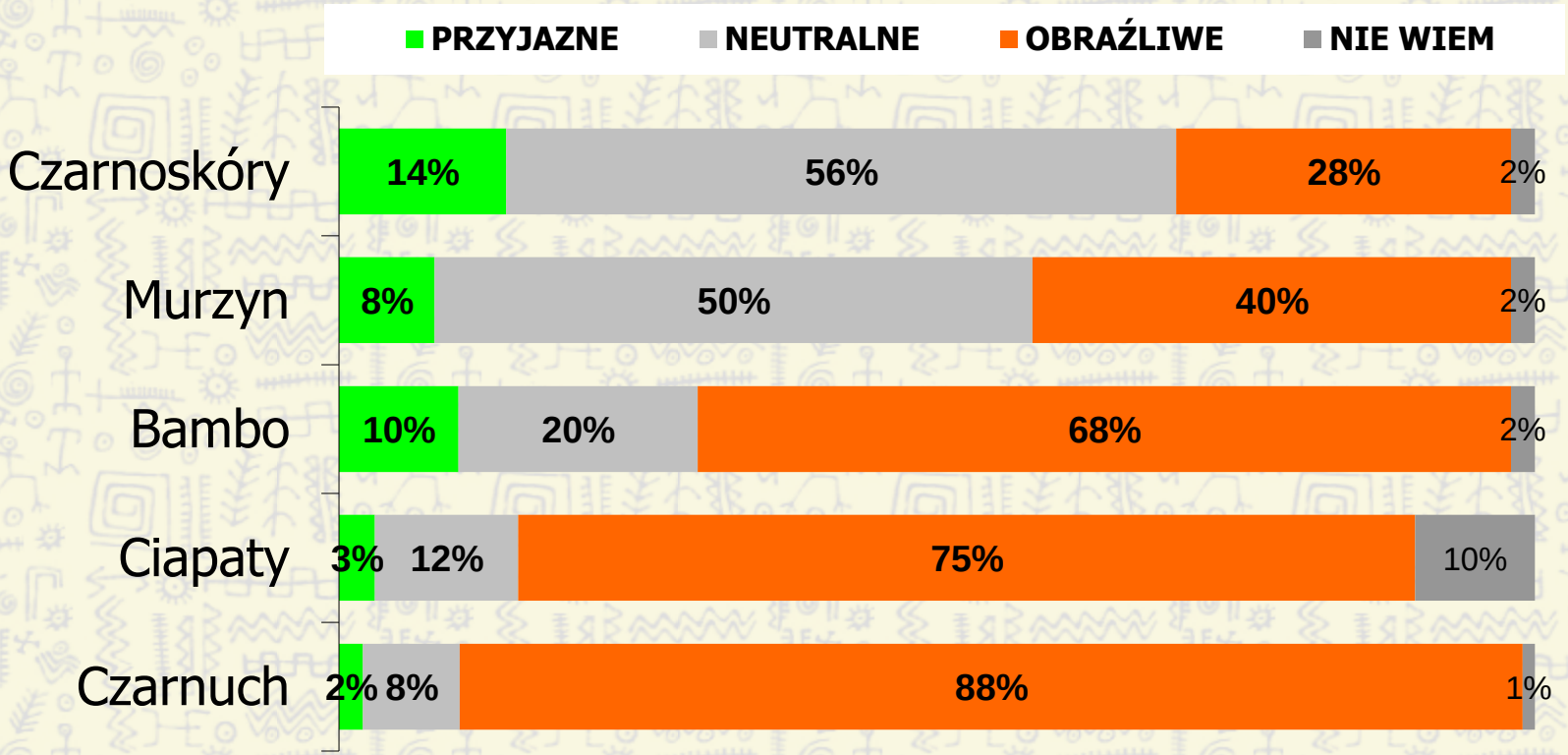

III.

Wiedza o Afryce
Wizerunek Afryki i Afrykanów

- ✓ Ponad połowa Polaków twierdzi, że wie o Afryce **mało**, a jedynie niecałe co 10. uważa, że wie o tym kontynencie dużo lub raczej dużo.
- ✓ O Afryce wiemy tak samo mało, jak o Azji czy Bliskim Wschodzie, minimalnie lepiej wypada Ameryka Północna.
- ✓ Po kilku latach w zjednoczonej Europie, jedynie wiedza o tym kontynencie wzrosła. W porównaniu z wynikami z 2010 roku – nasza wiedza o świecie nie rośnie, lecz mniej chętnie przyznajemy się do jej braku.

Proszę ocenić, swoją wiedzę o poszczególnych kontynentach/regionach i ich mieszkańcach.
Ile Pan(i) wie o ... ?

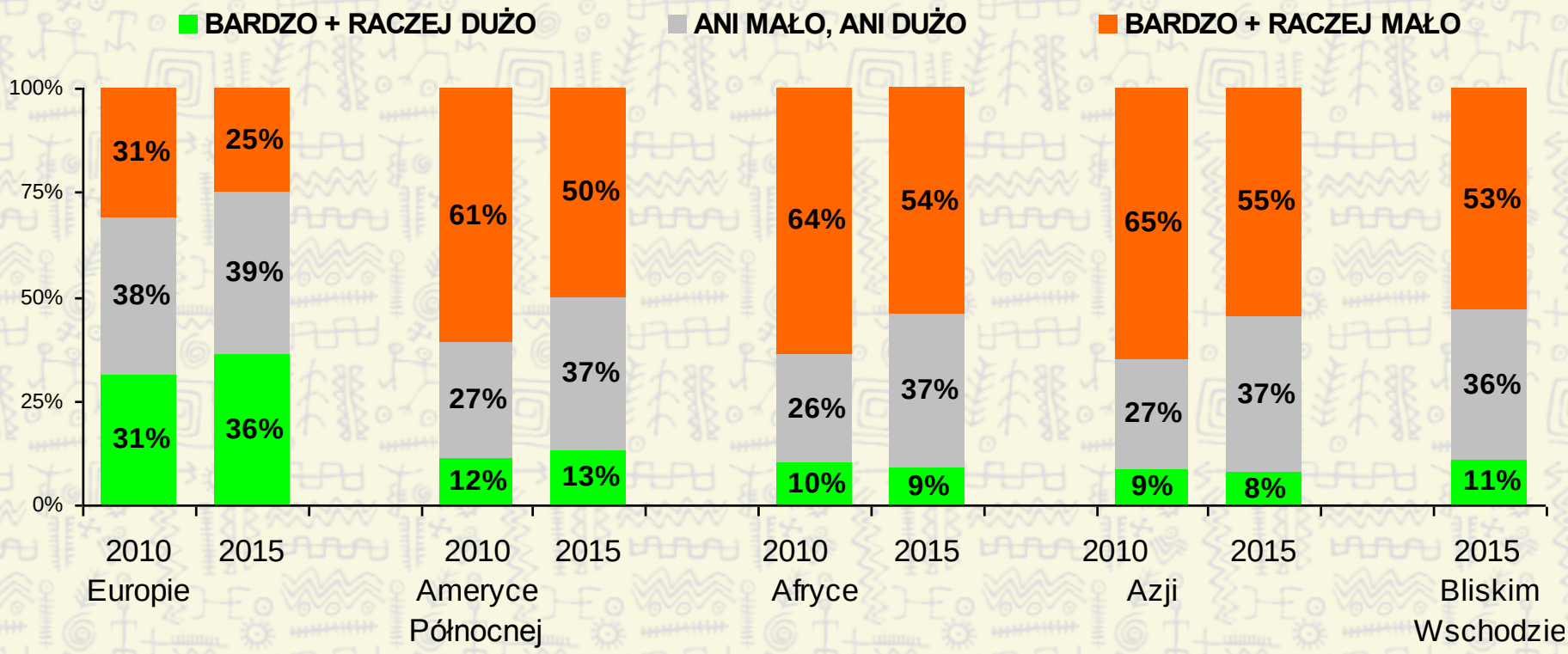

Nasze ogólne zainteresowanie światem w ciągu ostatnich pięciu lat istotnie się **zmniejszyło**

O jakich kontynentach/regionach i ich mieszkańcach chciałby Pan(i) dowiedzieć się czegoś więcej?

Czy chciałby się Pan(i) dowiedzieć więcej o ...?

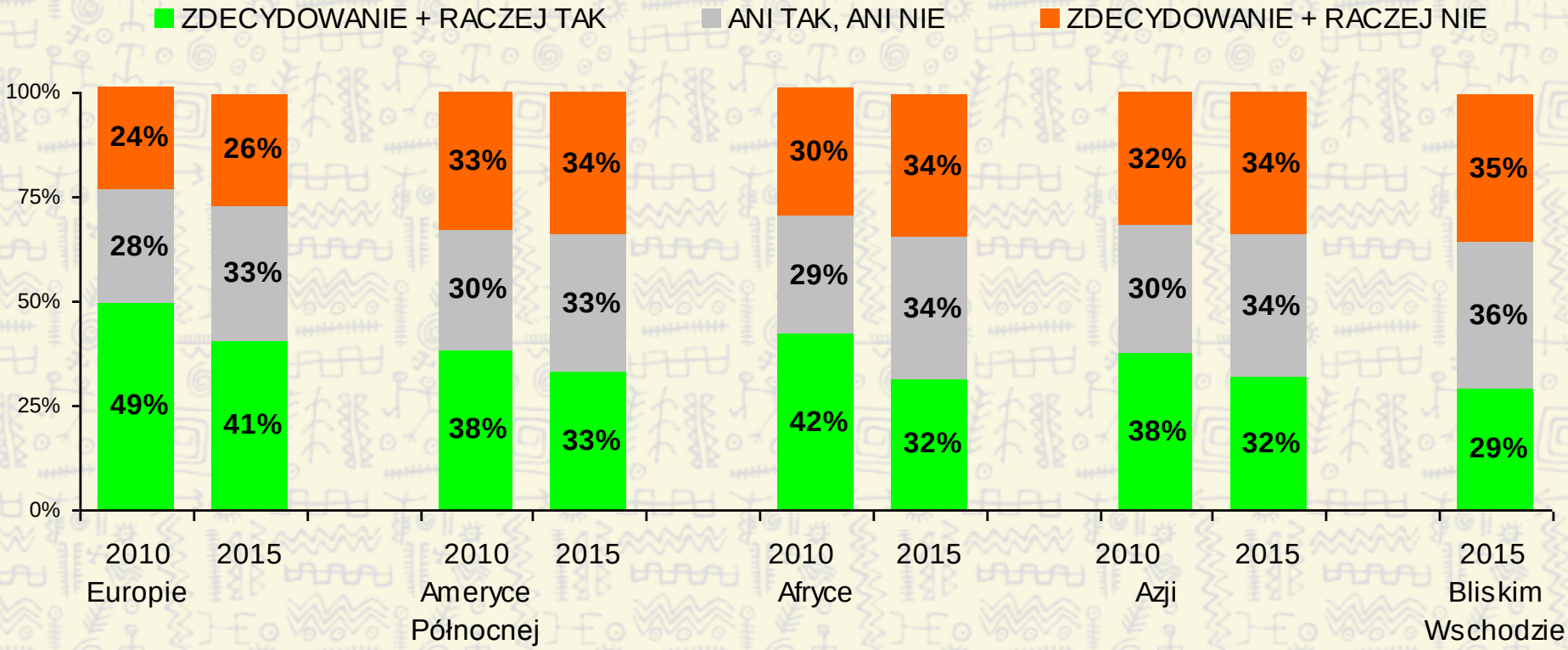

- ✓ Afryka jest kontynentem wielokulturowym i wieloreligijnym. Jednak w stosunku do stanu faktycznego, nie docenia się liczby **chrześcijan**, przeszacowuje się natomiast liczbę muzułmanów i wyznań tradycyjnych (np. animizm).
- ✓ Średnia w przypadku szacowanego odsetka Muzułmanów może być myląca, wynika z wielu odpowiedzi **skrajnych**. 1/3 respondentów uważa, że muzułmanów w Afryce jest mało (nie więcej niż 30%), ale z drugiej strony, **co czwarty Polak sądzi, że muzułmanie dominują** na tym terytorium i jest ich 70% i więcej.
- ✓ Postrzeganie Islamu jako dominującej religii na kontynencie afrykańskim idzie w parze z **negatywną postawą wobec imigrantów** z Afryki.

Proszę spróbować ocenić jaki procent mieszkańców Afryki wyznaje następujące religie?

Średnia z odpowiedzi respondentów

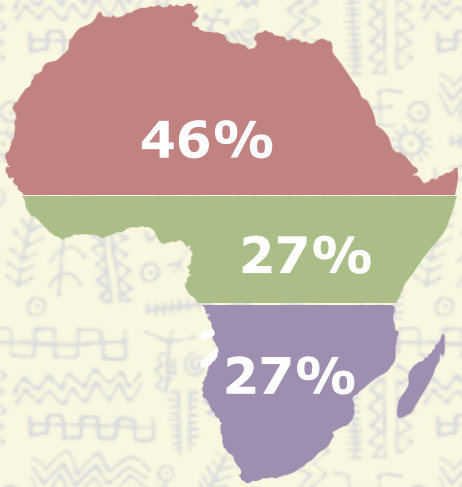

Islam

Chześcijaństwo

inne

Stan faktyczny
(wg. The World Factbook, CIA2014)

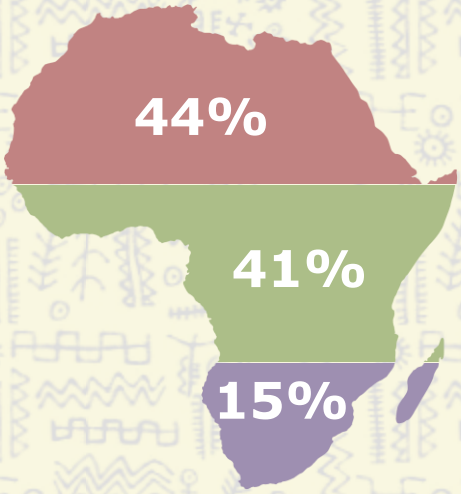

Z czym spontanicznie kojarzy się Afryka?

- Miejsce trudne do życia
- Miejsce o szeregu niedoskonałości

we wszystkich sferach funkcjonowania:

- społecznej,
- ekonomicznej,
- politycznej,
- technologicznej
- edukacyjnej.

- Kontynent bardzo zróżnicowany geograficznie, o bogatej kulturze i lokalnych tradycjach, kontynent dziewiczy, nie skażony negatywnymi skutkami cywilizacji.

- Afryka jest także postrzegana jako miejsce, które ma ogromny potencjał z uwagi na posiadane bogactwa naturalne.

Kolebka ludzkości, kontynent dziewiczy o ogromnym potencjale

Murzyni **Czarnoskórzy ludzie** Czarna rasa Murzynek
Bambo Piłkarze Maratończycy Ogromny kontynent Safari
Turystyka Słońce Dzika przyroda Upalny klimat
Dzikie zwierzęta Szamani Muzyka Wierzenia plemion
Kultura plemienna Tańce Bębny Złoża w RPA Diamenty
Bogactwa naturalne Złoto **Różnorodny kontynent**
Kolebka ludzkości
Początki cywilizacji Nelson Mandela

Afryka to miejsce trudne do życia …

Pomoc humanitarna Adopcja na odległość **Bieda** Susza
Głód Głodujące dzieci **Nędza** **Brak wody** Brak leków
Aids Malaria **Choroby** HIV Ebola Skrajności
Śmietnik Świata/Europy Wioski Szałasy **Dzikość**
Prymitywność **Analfabetyzm** **Brak cywilizacji**
Zacofanie Brak dostępu do wiedzy i informacji
Niewolnictwo Kolonializm Trzeci kontynent

… miejsce niestabilne, niebezpieczne

Chaos „Prawo dżungli” Broń Anarchia Niebezpieczeństwo Przemoc Konflikty wojenne Piraci somalijscy Wojny plemienne Czystki etniczne Muzułmanie Fundamentalizm Islam Terroryzm religijny Arabowie „Fanatyzm religijny” Prześladowania religijne Rasizm w RPA Brak szacunku dla kobiet Rytuały Obrzezanie

Nie uogólniajmy obrazu Afryki!

Ale też przy okazji [kojarzy się] z ogromną różnorodnością, bo nie należy też zakładać od razu, że wszyscy czarnoskórzy ludzie, którzy tam mieszkają, są zacofani. ***Jedni są być może zacofani, niektórzy mniej, bo ta Afryka jest jednak całkiem sporym kontynentem. Jedni są lepsi, drudzy są gorsi. Jak wszędzie. Nie można uogólniać.*** *Nie należy jednak ulegać stereotypom. W Polsce też są ludzie zacofani i ludzie normalni. –* Studenci, 20-25 lat, Wrocław

- **Afryka przestaje być monolitem.**
- Większą wiedzą i zainteresowaniem Afryką charakteryzują się osoby **młodsze oraz z wyższym wykształceniem**.

Mimo tego, że media utrwalają negatywne skojarzenia z Afryką, jej wizerunek zmienia się również na lepsze.

Aby stworzyć świat Afrykanów i świat Polaków użyliśmy metodologii NeedScope

Na czym polega?

Technika projekcyjna, która pozwala w sposób bardziej rozbudowany mówić o emocjach i tym, co pozostaje w podświadomości.
Tworzy się w niej kolaż z wystandaryzowanych zdjęć przedstawiających uniwersum potrzeb ludzkich.

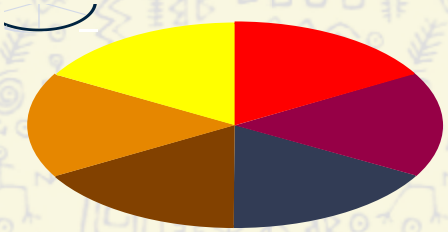

Jak to się odbywało?

Na każdym wywiadzie grupowym respondenci ze zdjęć (wyrażających uniwersum potrzeb ludzkich) wybierali kilka z nich bazując na swoich skojarzeniach (świadomych i podświadomych). Tworzyli dwa światy – Świat Afrykanów i Świat Polaków. Powstały z tego kolaże, które były materiałem do pogłębionej dyskusji o emocjach oraz materiałem do analizy pod kątem metodologii NeedScope.

Polacy: emocje związane z własnym krajem

POLACY

ZABAWA

SWOJSKOŚĆ | PRZYJAŹŃ

POLSKIE ZWYCZAJE

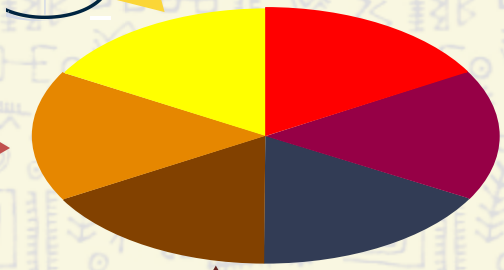

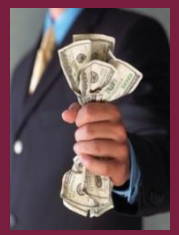

STATUS | WŁADZA

PIENIĄDZE | POSIADANIE

RODZINA | PRZYRODA | BEZPIECZEŃSTWO | SPOKÓJ

Polacy: emocje związane z Afryką i Afrykanami

POLACY

ZABAWA

BEZTROSKA

WSPÓLNOTA

KULTURA PLEMIENNA

WIĘZI

RODZINA

SPOKÓJ

ŻYCIE W ZGODZIE Z NATURĄ

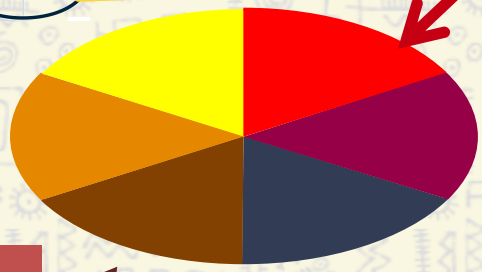

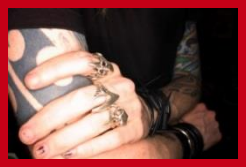

NIEBEZPIECZEŃSTWO

WOJNA

NIEPOKÓJ

STRACH

OBCY ŚWIAT

Afrykanie: emocje związane z Polską i Polakami

AFRYKANIE

DOBRA ZABAWA

POLSKOŚĆ ZWYCZAJE

NIEBEZPIECZEŃSTWO

MOC AGRESJA

SIŁA

AMBICJA

STATUS

WŁADZA

Afrykanie: emocje związane z własnym pobytem w Polsce

AFRYKANIE

ZABAWA

PIĘKNE KOBIETY

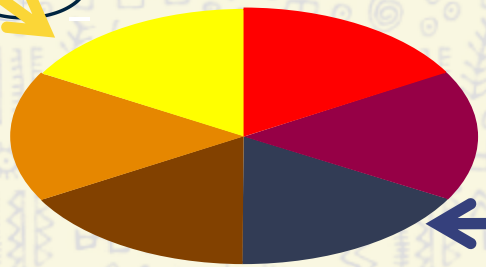

PRZYJAŹŃ

INTEGRACJA PRZYJEZDNYCH

ROZWÓJ ZAWODOWY

STUDIA

EDUKACJA

KARIERA

Emocje

- Polacy cenią sobie wartości tradycyjne, ale mają też dużą potrzebę sukcesu.
- Afryka nie odpowiada na potrzeby statusowe Polaków.
  - Nie jest miejscem z którego płyną wzorce cywilizacyjne.
  - W porównaniu z nią Polska wypada lepiej – nie ma racjonalnego powodu, żeby ją traktować jako wzór.
- Choć strach wobec siebie, charakteryzuje obie grupy, spotkanie z innym jest możliwe na gruncie potrzeb, które łączą oba światy (potrzeba bycia z innymi, przywiązanie do tradycji).

IV.

Stosunek do Afrykanów i innych grup mieszkających w Polsce

- ✓ Polacy mają **mało kontaktów** z przedstawicielami innych narodowości i kultur.
- ✓ Najczęściej spotkamy osoby narodowości romskiej, osoby z krajów b. ZSRR oraz z Europy Zachodniej. To z tymi ostatnimi najczęściej się kontaktujemy. Na drugim miejscu kontaktujemy się osobami z b. ZSRR. Mimo, że najwięcej Polaków ma możliwości kontaktu z Romami, to korzystamy z tej możliwości stosunkowo najrzadziej.
- ✓ Osobiste doświadczenia z kontaktów z Afrykanami są rzadkie. W miejscu swojego zamieszkania spotyka ich tylko 12% Polaków, a 4% kontaktuje się z nimi osobiście. Największą możliwość kontaktu z osobami z Afryki mają mieszkańcy miast powyżej 500 tys. (33%). Badania pokazują, że liczba kontaktów osobistych z cudzoziemcami spadła w stosunku do roku 2010.

Czy w miejscu, w którym P mieszka lub pracuje, można spotkać osoby pochodzące z... / Czy osobiście rozmawia lub kontaktuje się choćby przelotnie z osobami pochodzącymi z ...?

(% odpowiedzi pozytywnych)

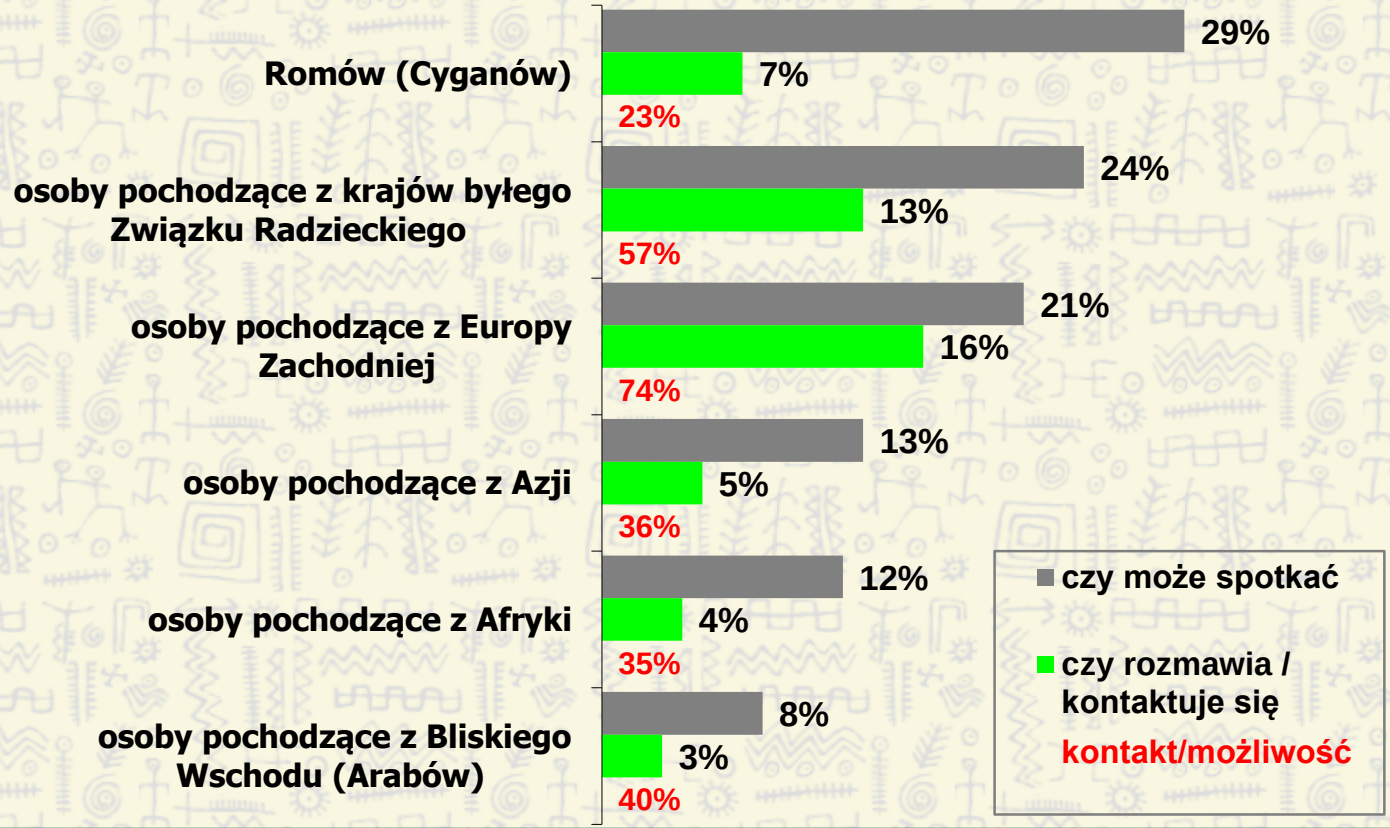

- ✓ Najmniejszy **dystans deklarujemy** do osób z **Europy Zach**. Największy do **Romów** i osób z Bliskiego Wsch. Natomiast Afrykanie i Azjaci znajdują się mniej więcej po środku skali.
- ✓ Dwóch na trzech Polaków nie miałoby nic przeciwko temu, by **Afrykanin** mieszkał w Polsce. Co drugi badany akceptowałby Afrykanina wśród swoich bliskich przyjaciół oraz nie miałby nic przeciwko temu, aby Afrykanin był lekarzem rodzinnym lub nauczycielem dziecka. **Jeden na trzech** respondentów zadeklarował, że zgodziłby się, by Afrykanin **poślubił** jego dziecko i wszedł do rodziny.

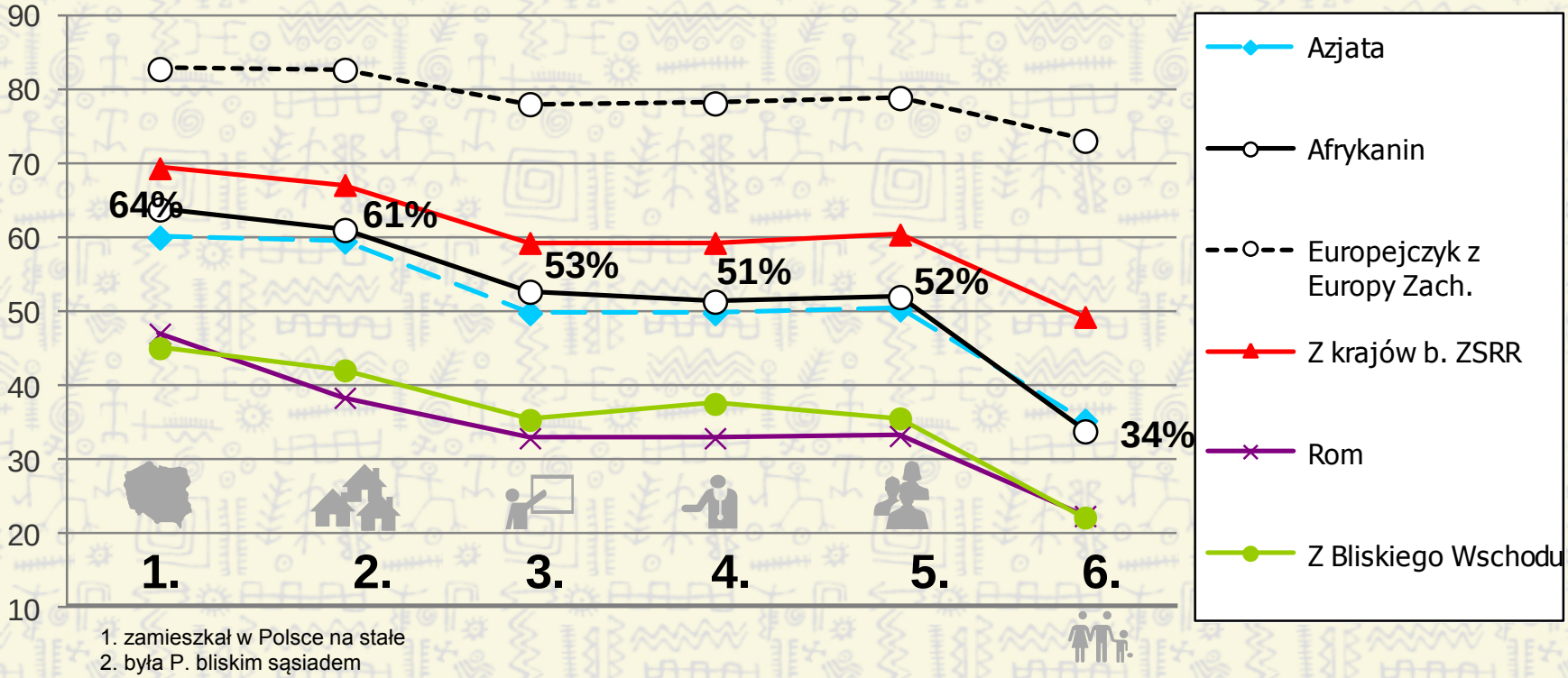

1. zamieszkał w Polsce na stałe
2. była P. bliskim sąsiadem
3. był nauczycielem w klasie, w której uczy się P. dziecko
4. był P. lekarzem rodzinnym
5. wszedł do grona P. bliskich przyjaciół
6. stał się członkiem P. rodziny przez małżeństwo z P. dzieckiem

Poziom dystansu społecznego do poszczególnych grup. Czy był(a)by P. skłonny zaakceptować to aby...

Poziom dystansu społecznego. Porównanie 2010 vs. 2015

- ✓ Zmniejszył się dystans w stosunku do osób z Europy Zachodniej .
- ✓ W przypadku osób z krajów d. ZSRR, utrzymuje się wysokie przyzwolenie by mieszkali w Polsce i byli naszymi sąsiadami. Jednak wzrasta rezerwa przed bliższymi relacjami.
- ✓ Wyraźnie zwiększył się dystans do osób z Afryki , Azji i Romów. Przy tym, im bliższy charakter relacji, tym większy spadek akceptacji.

zmniejszenie dystansu
zwiększenie dystansu
znaczne zwiększenie dystansu

% zgadzających się by... 2010 → 2015	**Europejczyk z Europy Zach.**	**Osoba z krajów b. ZSRR**	**Afrykańczyk**	**Azjata**	**Rom**
Zamieszkał w Polsce na stałe	**74 → 83**	**67 → 69**	**67 → 64**	**66 → 60**	**54 → 47**
Był P. bliskim sąsiadem	**77 → 83**	**68 → 67**	**66 → 61**	**66 → 60**	**48 → 38**
Był nauczycielem w klasie, w której uczy się P. dziecko	**74 → 78**	**65 → 59**	**65 → 53**	**61 → 50**	**45 → 33**
Był P. lekarzem rodzinnym	**74 → 78**	**63 → 59**	**62 → 51**	**59 → 50**	**45 → 33**
Wszedł do grona P. bliskich przyjaciół	**74 → 79**	**64 → 60**	**62 → 52**	**61 → 50**	**43 → 33**
Stał się członkiem P. rodziny przez małżeństwo z P. dzieckiem	**67 → 73**	**53 → 49**	**45 → 34**	**44 → 35**	**32 → 22**

- ✓ Generalnie najbardziej lubimy mieszkańców Europy Zachodniej. **Sympatia przeważa też nad antypatią wobec: osób z dawnego Związku Radzieckiego, Azjatów i Afrykanów.**
- ✓ Większość określa emocje wobec Afrykanów jako neutralne (57%). Sympatię (suma odpowiedzi „bardzo lubię" i „raczej lubię") deklaruje co czwarty badany; a antypatię – co siódmy. Sympatię wobec Afrykanów częściej deklarują osoby z wyższym wykształceniem (34%) i w dobrej sytuacji materialnej (31%).
- ✓ Poziom sympatii wobec Afrykanów jest podobny, jak wobec mieszkańców krajów dawnego Związku Radzieckiego, nieco wyższy niż do Azjatów, i zdecydowanie wyższy niż do osób z Bliskiego Wschodu i do Romów.
- ✓ Przez ostatnie pięć lat wyraźnie wzrosła sympatia do osób z Europy Zach. Zwiększyła się liczba osób nielubiących Afrykanów.

*Jakie są P. odczucia jeśli chodzi o poszczególne grupy. W jakim stopniu **lubi** P. lub też nie lubi...?*

Sympatia netto: różnica b+r lubię i b+r nie lubię

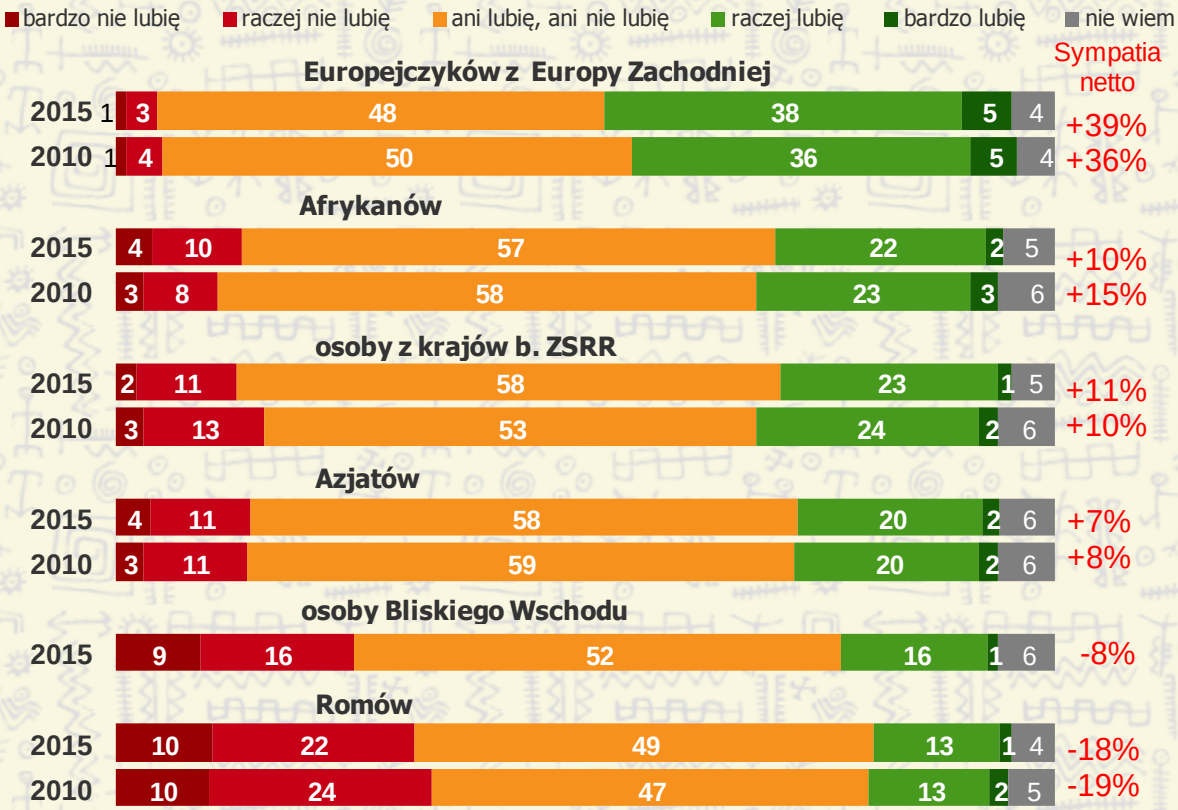

- ✓ Na deklarowany poziom sympatii silny pozytywny wpływ miały: **posiadanie wiedzy** o danym regionie oraz doświadczenie **osobistych kontaktów** z daną grupą.
- ✓ Sympatia do Afrykanów wśród osób, które deklarują, iż wiedzą coś o Afryce („raczej lub bardzo dużo") wynosi 56%, a wśród osób, które mają osobisty kontakt z Afrykanami – 57%. Należy zwrócić uwagę, że wynik ten przewyższa średnią o prawie dwa i pół raza .
- ✓ Poziom sympatii wśród osób, które były w Afryce wynosi 73%, przy poziomie antypatii 0%.

W jakim stopniu lubi P. lub też nie lubi Afrykanów?

(Odp. wśród różnych grup respondentów)

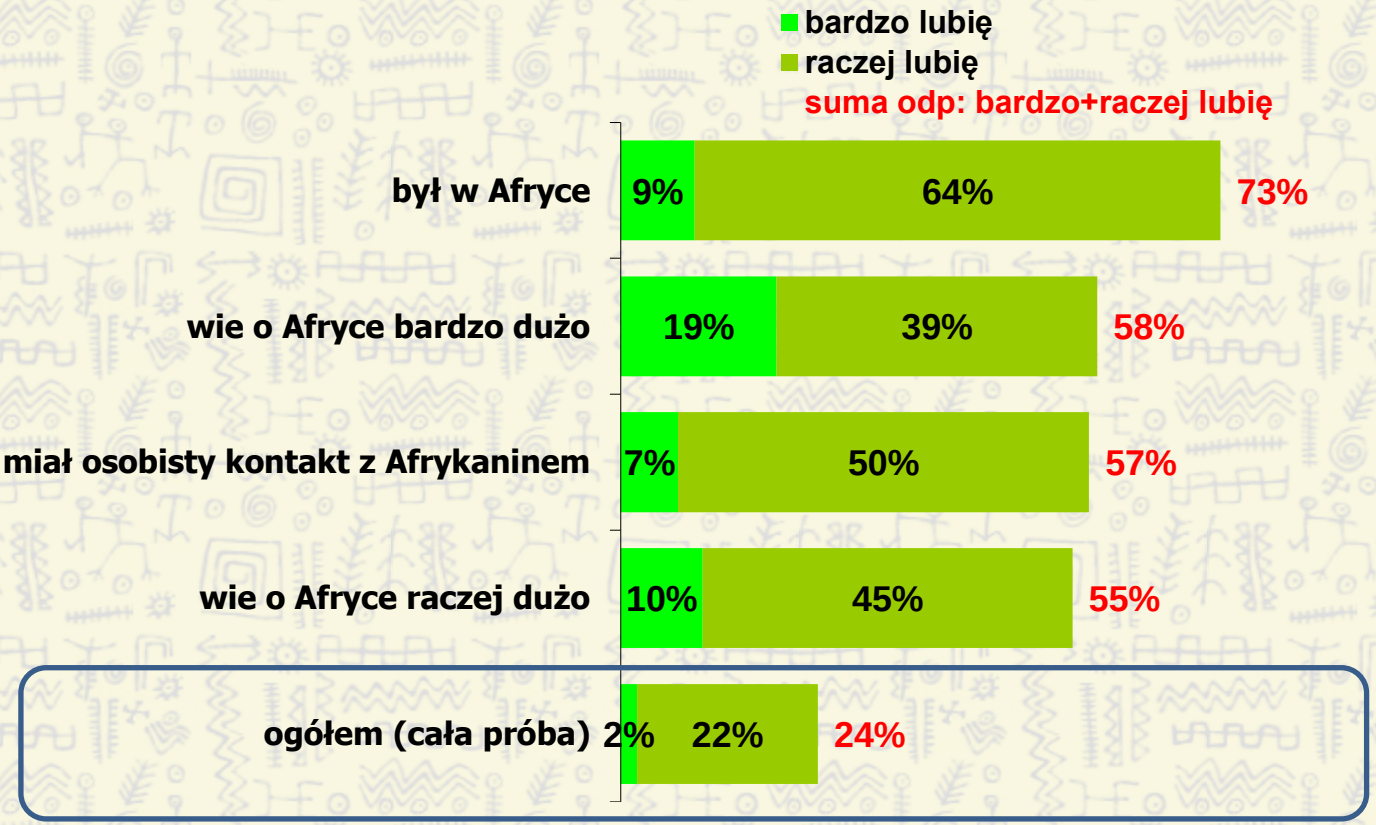

V.

Przejawy ksenofobii i rasizmu
Perspektywy integracji

Silne (i coraz bardziej popularne) jest przekonanie o bardzo dużych **różnicach w kulturze i stylu życia** dzielących Afrykanów i Polaków.

Wciąż, choć rzadziej niż 5 lat temu, uważamy się za **naród mało tolerancyjny** dla innych i siebie nawzajem. Natomiast wyraźnej poprawie uległo, zdaniem Polaków, **bezpieczeństwo Afrykanów** w Polsce, choć wciąż zdaniem większości **zdarzają się przejawy rasizmu**.

Wyraźnie rośnie popularność stwierdzeń odwołujących się do **rasizmu kulturowego** („kultura Afrykanów znajduje się na niższym etapie rozwoju"). Wraz z tym rosną też nasze obawy i uprzedzenia (imigranci z Afryki będą zabierać pracę, łamać prawo).

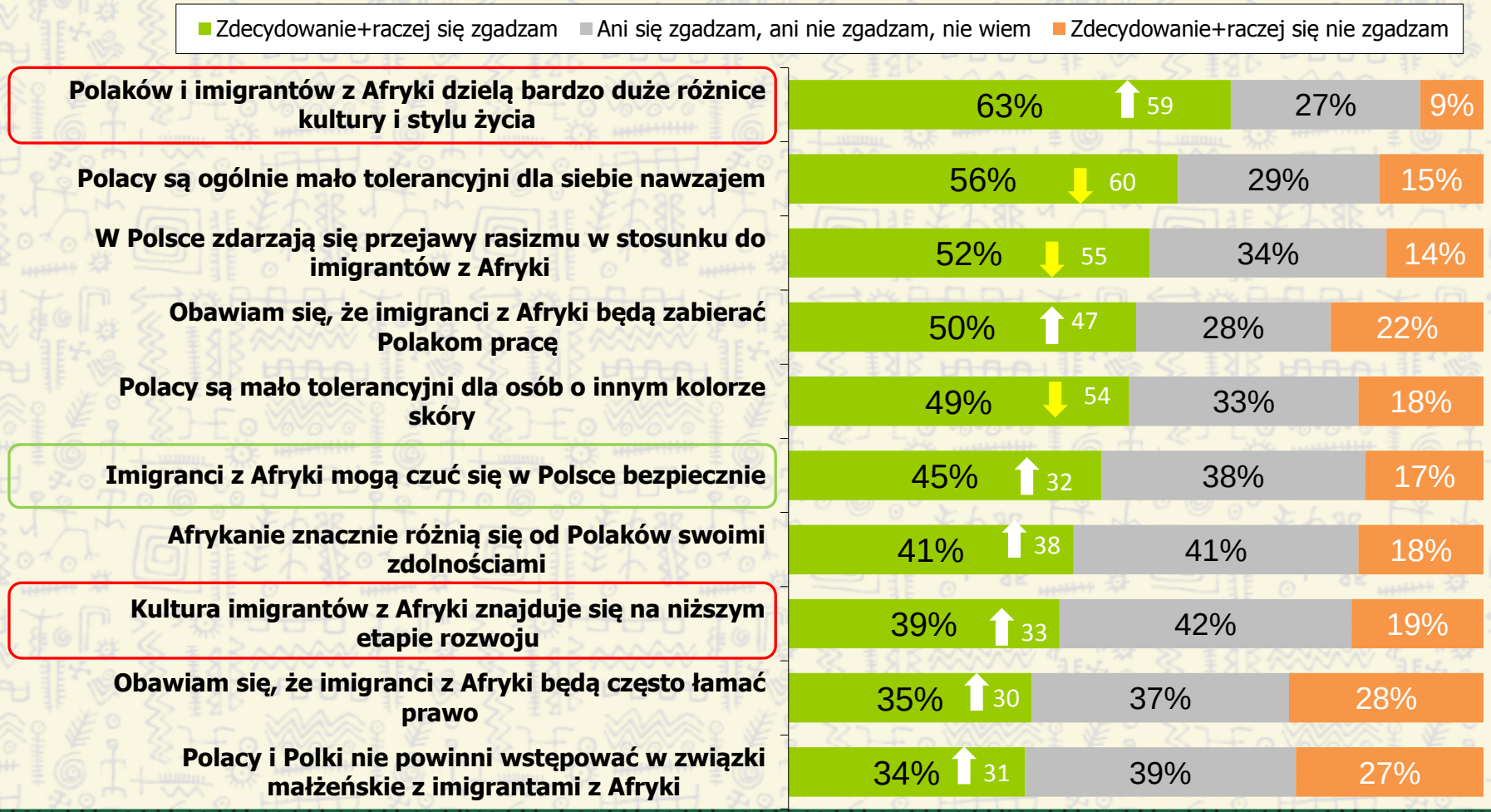

Jak powszechne są poglądy ksenofobiczne?

Po wywiadach z osobami o negatywnych postawach względem imigrantów spróbowaliśmy oszacować w badaniu sondażowym ile osób podziela ich kluczowe przekonania w badanej populacji Polaków 15+, i jaki jest ich profil demograficzny. W tym celu sprawdźmy częstość współwystępowania 4 najbardziej charakterystycznych opinii.

1. W Polsce mieszka obecnie zbyt wielu imigrantów
+
2. Prawo w Polsce obecnie bardziej chroni imigrantów niż Polaków
+
3. Kultura imigrantów z Afryki znajduje się na niższym etapie rozwoju
+
4. Polacy i Polki nie powinni wstępować w związki małżeńskie z imigrantami z Afryki

11% Polaków zgadza się z wszystkimi powyższymi stwierdzeniami, co stanowi ok. **3 600 000** osób.

Jest ich najwięcej wśród osób:
- z miast 500 tys.+ (18%), najmniej na wsi (7%)
- mężczyzn w wieku 60+ (18%)
- z wykształceniem średnim (13%), najmniej wśród osób z wyższym (5%)
- najrzadziej w regionie zachodnim (5% kujawsko-pomorskie, lubuskie, wielkopolskie).

** odpowiedzi zdecydowanie zgadzam się + raczej się zgadzam, osoby zgadzające się łącznie ze wszystkimi powyższymi stwierdzeniami*

Dla dopełnienia obrazu postaw wobec imigrantów, przeprowadzono kilka wywiadów z osobami głoszącymi poglądy antyimigranckie (były to środowiska nacjonalistyczne i kibicowskie w Białymstoku, Poznaniu i Wrocławiu).

W stosunku do wywiadów z 2010 warto zwrócić uwagę na trzy elementy:

1. **Afrykanie i osoby innych ras przestali być w Polsce wrogiem numer jeden**.
   - Osoby o deklarowanych postawach ksenofobicznych przyznają, że Afrykanów jest w Polsce coraz mniej, wyjeżdżają oni z kraju i w związku z tym – nie stanowią wielkiego problemu.
   - Mimo tego środowiska ksenofobiczne **planują dalej manifestować swoją wrogość** by cudzoziemcy nie poczuli się w Polsce za dobrze i nie zostali tu na stałe. Traktują to jako rodzaj **misji** wobec społeczeństwa.
   „Obcy u nas nie mogą się poczuć bezpiecznie, bo wtedy sprowadzą rodziny, przyjadą po socjal”.

2. **Głównym zagrożeniem i najważniejszym obiektem nienawiści są obecnie muzułmanie**.
   W tej grupie panuje przekonanie, że muzułmanie chcą narzucić innym siłą swoją religię i zwyczaje i dlatego stanowią zagrożenie.

3. Nowym elementem jest **świadomość grożących konsekwencji prawnych otwartego mówienia o rasizmie i agresji wobec imigrantów**.
   Zdawano sobie sprawę, że państwo zaczęło ścigać przejawy rasizmu, co wcześniej pozostawało właściwie bezkarne. W efekcie respondenci wyraźnie się krygowali, uważali na słowa, unikali otwartego wyrażania nienawiści rasowej. Używano pojęcia ‘**kopuła prawna’**, która rzekomo chroni cudzoziemców, kosztem Polaków.
   „Żeby nas nie podciągnęli pod rasizm, trzeba szukać synonimów”
   „Obcy są pod ochroną prawa. Państwo ich broni bardziej niż nas”.

W trakcie badań jakościowych, definicja **rasizmu** była płynna. Próg wrażliwości respondentów zależał m.in. od poziomu **empatii**, ale również od **wieku**.

- **Starsi** respondenci za rasizm uznawali w zasadzie tylko **agresję fizyczną,** definiowaną jako zachowania bandytów, stanowiących margines społeczeństwa. Ponadto starsze osoby akty rasistowskie znały głównie z mediów, i nie wydawały im się częste („To problem innych, chuliganów, bandytów, kibiców").

- Inaczej - **młodzi**. Szczególnie we Wrocławiu, byli oni często świadkami zachowań rasistowskich (pobicia, wyzwiska).
- Rasizmem były przez nich **również określane obraźliwe gesty, żarty, wytykanie palcami, obrażanie werbalne**. W takich sytuacjach towarzyszy im poczucie **wstydu i zażenowania** ze względu na to, że takie zdarzenia dzieją się w ich mieście.

„Na ulicy ekipa chłopaczków wykonywała małpie gesty wobec jakiegoś czarnoskórego. To o nas dobrze nie świadczyło. Ciężko, żeby taki przybysz nas szanował, jak jest tak traktowany. W takich sytuacjach mi jest wstyd po prostu".

„Wytykamy palcami i pokazujemy. I to też jest przejaw rasizmu. Takiego delikatnego. Takiego w miarę bezpiecznego".

- ✓ Wielu Polaków nie wierzy w możliwość pełnej integracji z Afrykanami. Jednak zaszła w tym względzie pewna zmiana - wzrosła liczba osób, które uważają że jest to możliwe. Jest to zapewne wynik częstszego pokazywania się w przestrzeni publicznej konkretnych osób, których historie świadczą o dobrej integracji i pomagają oswoić się z faktem, że nie wszyscy Polacy muszą wyglądać tak samo.
- ✓ Pokazuje to również, że istnieje w dalszym ciągu potrzeba zajmowania się sprawami integracji. Obowiązek ten powinien spoczywać, zdaniem respondentów, przede wszystkim na rządzie i władzach lokalnych.

- ***Czy możliwa jest pełna integracja Afrykanów w polskim społeczeństwie?***

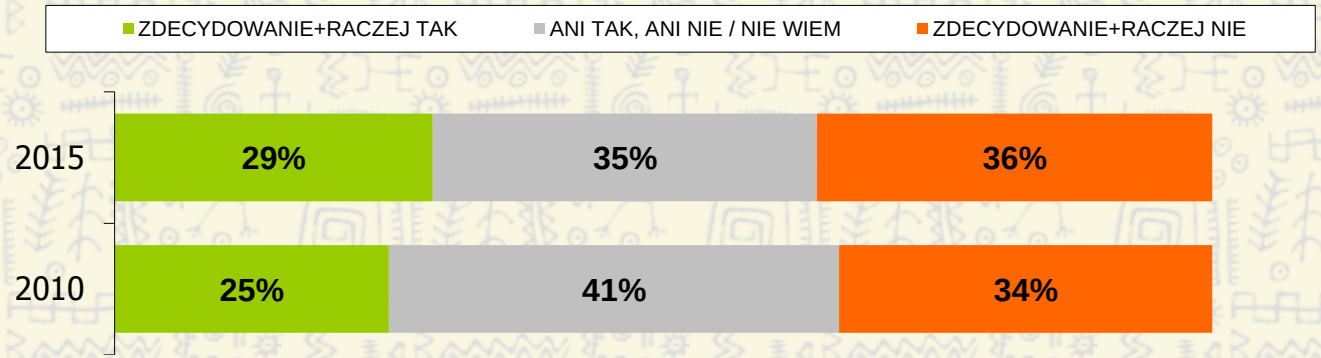

- ***Czy należy zajmować się problemami z integracją, które mają Afrykanie mieszkający w Polsce?***

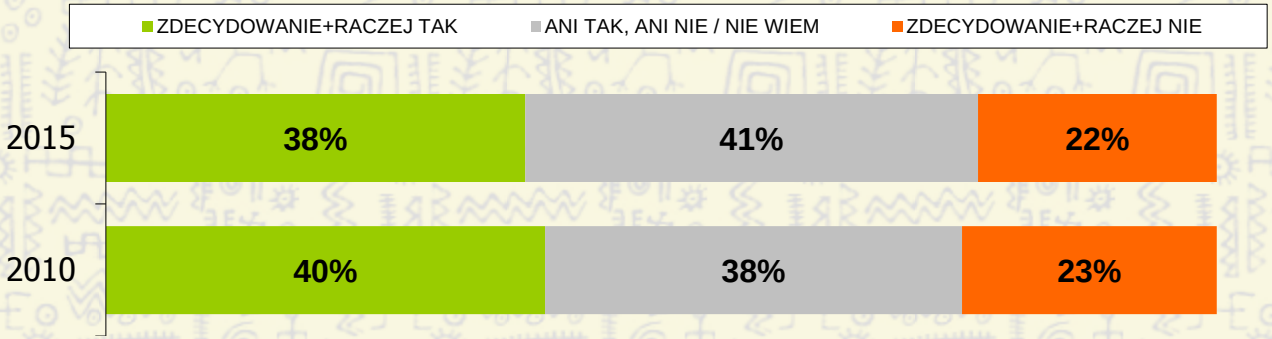

Podsumowanie i Wnioski

Wnioski 1

W porównaniu do badania 2010 roku widoczna jest ogólnie większa polaryzacja opinii dotyczących zarówno postrzegania Afryki jaki i tematów imigranckich.
Powodem jest **poczucie zagrożenia** – związane zarówno z sytuacją międzynarodową (lęk przed fanatyzmem islamskim, terroryzmem), jak też ekonomiczną (kryzys, emigracja Polaków, obawa o miejsca pracy).
W efekcie można zaobserwować **proces izolowania się i zamykania w obrębie własnej kultury**.

- Obniżył się poziom zainteresowania Polaków innymi kulturami
- Zwiększył deklarowany dystans społeczny i rezerwa w stosunku do obcokrajowców z Azji i Afryki
- Bardziej podkreślamy dzielące nas różnice w kulturze i stylu życia
- Częstsze stają się poglądy ksenofobiczne. Jednak wciąż stanowią one jedynie margines

Postawa względem imigrantów stała się bardziej **złożona**. Nasz stosunek do cudzoziemców coraz większy wpływ ma miejsce z którego przyjechali. **Lubimy** osoby z Europy Zachodniej, **akceptujemy** sąsiadów ze wschodu (Ukraina, Białoruś).
W przypadku osób z innych regionów o stosunku decyduje **subiektywne poczucie zagrożenia**, **uprzedzenia i stereotypy**. Tolerowane są osoby „przydatne”, „niezagrażające”, wtapiające się w tłum, nie obnoszące się z innymi obyczajami i wiarą.

Wnioski 2

Poziom wiedzy o Afryce jest raczej niski, jednak w porównaniu do badania z 2010 roku, zauważalna jest pewna poprawa – pojawiały się głosy na temat różnorodności kontynentu i jego zróżnicowania.
Wśród respondentów młodych, studentów i lepiej wykształconych starszych grup występuje nieco większy poziom wiedzy i zainteresowania Afryką. W badaniu dało się zauważyć świadomość istnienia stereotypów, dystansowanie się od nich i niechęć do ich powielania i uogólniania.

W trakcie badań jakościowych **typowe skojarzenia związane z Afryką** nie zmieniły się w stosunku do poprzedniego badania. Znacznie silniej akcentowany był jedynie **lęk przez terroryzmem** i fanatyzmem islamskim.
Skojarzenia dotyczyły czterech obszarów:

1. Trudnych warunków życia (bieda, głód, brak wody, choroby, brak higieny, ogólne zacofanie, słabo rozwinięte szkolnictwo i opieka lekarska)

2. Zagrożeń i niebezpieczeństw (wojny plemienne, przemoc, uchodźcy, pomoc humanitarna, terroryzm i fanatyzm islamski - ten element bardzo się nasilił)

3. Pięknej, dzikiej przyrody (natura w stanie nienaruszonym, krajobrazy, zwierzęta)

4. Oryginalnej i różnorodnej kultury (przywiązanie do tradycji i tradycyjnych wartości, silne więzi rodzinne – współpraca, lojalność, życzliwość, styl życia nieskażony przez wady zachodniego świata - jak pośpiech, pogoń za pieniądzem, konsumpcjonizm).

Wnioski 3

Przejawy rasizmu w naszym kraju istnieją. Mówili o nich Afrykanie, którzy doświadczali ich regularnie na polskich ulicach. Wyjście z domu często wiąże się w ich przypadku ze stresem i poczuciem zagrożenia.
Sytuacja powoli się poprawia, ale są miasta gdzie zmiany są zbyt wolne.

Akty rasizmu dostrzegali też młodzi ludzie w dużych miastach. Były one zdecydowanie potępiane, a respondenci czuli z tego powodu wstyd i zażenowanie.
Starsi respondenci na grupach jakościowych częściej marginalizowali to zjawisko.

Odsetek zdeklarowanych ksenofobów jest niewielki (z badań wynika, że zbliżone poglądy może mieć co 9 Polak). Aktywnych rasistów jest jeszcze mniej. Ale to oni są widoczni i odpowiadają za to jak nieliczni Afrykanie i inni imigranci czują się w naszym kraju.

Wnioski 4

Jak można przeciwdziałać?

1. Rasizm symboliczny, w wersji „soft”

Występuje w języku i składa się z „niewinnych” powiedzonek, żartów, drobnych gestów, które mogą ranić innych, pozbawiają godności i budują wzajemny dystans. Wynika z ignorancji i braku wrażliwości. (Przykładem może tu być słowo Murzyn, czy powiedzenie „Sto lat za Murzynami”). Należy zakwestionować normę tolerancji na obrażanie innych, a propagować normę wzajemnego szacunku. Przeciwdziałanie zależy w tym przypadku jedynie od dobrej woli.

2. Rasizm twardy, agresja, ataki

Agresja werbalna oraz fizyczna jest przestępstwem i wymaga konsekwentnego działania instytucji państwa do tego powołanych. Pod naciskiem mediów i lokalnych środowisk obywatelskich to już się zaczyna dziać. Rośnie liczba spraw w prokuraturze, mniej jest umorzeń, policja skuteczniej ściga tego typu czyny.

To badanie pokazuje pierwsze efekty. Działania państwa zostały **zauważone** przez radykalne środowiska ksenofobiczne. Strach przed ściganiem i karą wpłynął na ograniczenie rasistowskiej retoryki i uzewnętrzniania chęci do agresji.

3. Promować działania pozytywne – edukować, budować pozytywny wizerunek Afryki, unikać generalizacji i walczyć ze stereotypami.

Dwa wcześniejsze punkty musi wspierać edukacja oraz wszelka działalność służąca wzajemnemu poznaniu się, przybliżająca ludzi i kulturę Afryki.

Jesteśmy przekonani, że proponowane działania wpłyną nie tylko na stosunek do imigrantów, ale również na nasz stosunek i zwiększenie szacunku do siebie nawzajem.

Dziękujemy za uwagę!

Publikacja, prezentacja i raporty szczegółowe z badań są dostępne do ściągnięcia na stronie:

www.afryka.org